

Wandeling Market Garden-route

Etappe 5

Nijmegen

JAAP ROB BEN

Mijn oudtante Annie vertelde vaak over mensen die ik niet gekend heb. Ik was gewend aan de zilveren fotolijstjes op haar dressoir zonder ze echt nog te zien. De meeste van haar verhalen kwamen na een paar zinnen bij de oorlog terecht.

Tante Annie is aangetrouwde familie, maar ze voelde als een oma. Eigenlijk was ze mijn oma. Toch weet ik weinig van haar familie. Inmiddels kan ik het haar niet meer vragen.

Kort voor ze stierf, zat ik aan haar bed en vroeg ik of ze bang was voor de dood.

„Bang?”

Ze schudde haar hoofd en sprak een langgerekt en deftig „Neeeeeuuu...”. Er verscheen zelfs een twinkeltje in haar ogen.

„Moet u er zelfs een beetje bij lachen?”, vroeg ik verbaasd.

„Natuurlijk.”

„Hoezo dan? U leeft toch zo graag?”

„Straks zie ik mijn ouders weer terug. En mijn broer.”

Haar twinkelingen begonnen te glanzen, maar er rolde geen traan. „Ik heb hen al zo lang, zo vreselijk gemist.”

Toen ik zestien jaar geleden in Nijmegen ging studeren, vertelde tante Annie me over een omgekomen familielid. Als ik het me goed herinner, noemde ze het Keizer Karelplein en Market Garden. En

een granaatscherf. Ik meen dat het haar broer was.

Misschien ben ik sindsdien duizend keer het Keizer Karelplein gepasseerd. In het begin vaak lopend. Daarna oneindig vaak fietsend. Met mijn lief achterop. In de bus. Later steeds opnieuw zwendend tijdens mijn rijlessen. Uiteindelijk met mijn zoontje achterin de auto. En al die keren keek ik gestrest of ik al moest remmen of verder mocht rijden. Ik kan me niet herinneren wanneer ik voor het laatst aan de broer van tante Annie heb gedacht toen ik daar reed.

Via de website oorlogsdodennijmegen.nl zoek ik op haar achternaam: Mortier. Er verschijnt één resultaat. G.W. Mortier. Geboortedatum: 8-9-1927. Sterfdatum: 29-10-1944. Net 17 jaar oud. Hij was een jaar jonger dan toen ik in Nijmegen kwam studeren.

Ik klik door, er verschijnen foto's. Van een ontzettend knappe jongen. Ik herken deze foto niet van het dressoir van mijn oudtante. Als ik nog verder doorklik, zie ik een foto van zijn grafsteen. Hij ligt op Rustoord. Wim Mortier.

Gerrit Wilhelmus Mortier. Tussen de informatie staat dat hij is omgekomen door een granaatslag op het Keizer Karelplein. Dat heb ik dus goed onthouden.

Kort gezegd was Wim Mortier naar Nijmegen gekomen om leraar te worden. Naast zijn studie werd hij vrijwilliger bij het Rode Kruis. Na het bombardement van 22 fe-

Door naar die dommelende man te kijken, realiseer ik me hoe ontzettend lang Wims niet geleefde leven is

bruari 1944 op de stad heeft hij geholpen levende en dode slachtoffers onder het puin vandaan te halen. 'De gruwelijke ervaringen daarbij hebben hem erg aangegrepen', staat op de website geschreven.

Tijdens Market Garden deed hij allerlei klusjes voor de geallieerden. 'Bij het aanbrengen van een vlaggenmast is Wim door een Duitse bomaanval op het balkon van restaurant Normandië om het leven gekomen.' Ik lees nog eens de naam van zijn sterfplek: restaurant Normandië... Bizar.

Ik zet mijn laptop opzij en sta op van de bank. Ik loop naar de hal van ons huis. Daar hangt al jaren een ingelijste briefkaart van restaurant Normandië. Zomaar eigenlijk, omdat ik het een mooie kaart vond die ik tegenkwam bij Het Goed.

Ik bekijk de briefkaart van dichtbij. Geen spoor van Wim Mortier

natuurlijk. Koetsen, stilstaande mannen met hoeden. Het Keizer Karelplein lijkt nog groter dan het nu is. De oorlog was nog lang niet in zicht. Ik zou naar restaurant Normandië toe willen, maar daar staat nu het gebouw van de Rabobank.

Op de site staat ook Wims laatste woonadres. Ubbergseveldweg 117-119. Op de ochtend van 29 oktober 1944 is hij daar waarschijnlijk wakker geworden, opstaan en vertrokken. Ik rijd ernaartoe.

Het huisnummer hoort bij zorginstelling De Sterrenschans. Voorheen de Klokkenberg waar Wim gewoond moet hebben. Het is er nog! Binnen zijn veel historische details. Oude tegels tegen de muren, een statig trappenhuis met glas-in-loodramen. Maar de indeling is gemoderniseerd tot een zorghotel met ruime appartementen. Elektrische deuren zwaaien

De Ubbergseveldweg 117-119. Het laatste woonadres van Wim Mortier. Het huisnummer hoort nu bij zorginstelling De Sterrenschans

Wim Mortier ligt begraven op begraafplaats Rustoord aan de Postweg in Nijmegen.

Schrijver Jaap Robben is bekend van zijn romans *Birk en Zomervacht*. Voor *Birk* ontving hij in 2014 de Nederlandse Boekhandelprijs. De 35-jarige Robben is geboren in het Brabantse Oosterhout, ging naar het Koninkstheater Akademie in Den Bosch en woont tegenwoordig in de omgeving van Nijmegen.

Op verzoek van *De Gelderlander*, het *Brabants Dagblad* en het *Eindhovens Dagblad* volgt hij het spoor van de geallieerden tijdens Operatie Market Garden. In acht weken doet hij op deze plek literair verslag van die wandeling.

Eerdere afleveringen zijn te lezen op dg.nl/jaaprobben

open. Er schuifelt aan dame achter haar rollator aan. Ze knikt vriendelijk. Door een open deur zie ik een dommelende heer in een stoel. Mocht Wim niet omgekomen zijn, dan had hij daar kunnen zitten. Misschien stond ik hier dan ook om op bezoek te komen. Door naar die dommelende man te kijken, realiseer ik me hoe ontzettend lang Wims niet geleefde leven is.

Vanaf de stoep kom ik weer in de huidige tijd. Een groepje schoolkinderen van het Canisius College racet joelend achter elkaar aan door de straat. Een enkel huis stond er misschien ook in 1944, verder is het meeste nieuwbouw. Ik besluit Wims laatste wandeling na te lopen tot het Keizer Karelplein. Maar zelfs de stoeptegels zijn nieuw en al bij de eerste straathoek twijfel ik of hij linksaf is geslagen of rechtdoor is gelopen. Ik besluit via de Berg en Dalseweg te gaan. Hoe dichterbij de Oranjesingel nader, hoe meer de straten lijken op hoe het in 1944 was. Aan de huizen kan ik niet vragen of ze 75 jaar geleden op 29 oktober een jongen hebben gezien. 17 jaar oud, blond. Ik zou zijn portretfoto op mijn telefoon kunnen tonen, zoals een detective dat doet. Maar huizen zwijgen natuurlijk. En die hebben door de jaren heen al zo veel mensen zien passeren.

Op de Oranjesingel is het zoals altijd druk. Optrekken en remmen van auto's, een file richting de Waalbrug. Niks van Wim Mortier. En op het Keizer Karelplein staat

op de plek van restaurant Normandië nog steeds de Rabobank.

Een paar dagen later krijg ik een mailtje van Annechris. Ik ken haar van familiefeesten. De broer van tante Annie was haar oom. Ze schrijft: 'Ik kan je wel meer over mijn oom vertellen als je wilt.' Ik bel haar op.

„Ik ken mijn oom alleen van verhalen”, zegt Annechris. „Maar achteraf gezien heeft zijn dood een enorme impact op mijn leven gehad.”

„Op welke leeftijd kwam je erachter hoe hij gestorven is?”

„Als eigenwijs kind wilde ik naar de dodenherdenking in Waalwijk. Daarom ging mijn moeder mee. Pas toen vertelde ze dat daar ook haar broer werd herdacht. Zijn naam werd voorgelezen. In stilte liepen we naar huis. En die stilte is eigenlijk altijd gebleven.”

„Op welke manier heeft dat dan zo'n grote impact op jouw leven gehad?”

„Zijn dood heeft de hele familie verscheurd.”

„Op welke manier?”

„Toen mijn oom werd opgeroepen voor de *Arbeitseinsatz* in Duitsland, hebben mijn opa en oma hem niet laten onderduiken. De helft van de familie heeft dat mijn opa altijd kwalijk genomen. Volgens hen heeft hij zijn zoon de dood ingestuurd.”

„*Arbeitseinsatz*? Ik wist dat helemaal niet.”

„Eigenlijk zou mijn oom de

Wim en ik waren stadsgenoten in een andere tijd. Bijna even oud toen we hier gingen studeren

ijzerhandel van mijn opa overnemen. Maar toen overleed hij bij dat bombardement. Een paar jaar later kreeg mijn opa een auto-ongeluk. Daarom moest mijn moeder ongewild het bedrijf gaan leiden. Op dat moment was ze 38 weken zwanger van mij. Toen ik werd geboren, heeft ze ervoor gekozen nooit voor mij te zorgen.”

„Oh”, stamel ik.

„Ik ben door anderen opgevoed. Allemaal liefdevolle mensen, maar daardoor werd ik totaal anders dan mijn moeder. Ik kreeg heel andere normen en waarden. Ik werd een bang en angstig kind. Ik merk daar nog bijna dagelijks de gevolgen van.”

„Goh, ik wist niet dat dat zo ver door reikt in volgende generaties.”

„Er vielen miljoenen doden in de oorlog en vele honderden miljoenen levens zijn daardoor ingrijpend beïnvloed.”

„Weet je eigenlijk iets over de dood van jouw oom?”

„Alleen dat Isaac dus is opgeroepen voor de *Arbeitseinsatz* in Duitsland. Vanuit Waalwijk ging zijn trein naar Roosendaal. Daar zijn ze onder vuur genomen door de Engelsen.”

„Isaac?”

„Ja.”

„We hebben het toch over Wim?”

„We hebben het toch over mijn oom?”

„Dat is toch Wim Mortier? Die in Nijmegen omkwam bij het Keizer Karelplein.”

„Dat moet een neef zijn. Mijn

oom heet Isaac Mortier.”

„Dan hebben we het dus over de verkeerde.” Mijn woorden echoën na in mijn hoofd. „Een andere”, corrigeer ik mezelf snel. De twee verschillende levens duizelen me.

„Er hebben tijdens de oorlog een tijdje twee neven bij tante Annie en mijn moeder ingewoond. Het kan zijn dat Wim een van die neven was.”

Haar broer en haar neef kwamen dus om. Ik snap ineens beter waarom alle verhalen van tante Annie binnen een paar zinnen bij de oorlog uitkwamen.

Een paar dagen later sta ik met de auto voor een stoplicht op het Keizer Karelplein. Ik denk aan Wim. Ondanks dat hij niet de broer blijkt van tante Annie maar een neef, delen we meer dan ik me realiseerde. Stadsgenoten in een andere tijd. Bijna even oud toen we hier gingen studeren. We zijn door dezelfde straten gekomen. Misschien werden we in deze stad allebei verliefd op iemand.

Ik bel nog eens met Annechris. „Ken jij misschien iemand die me meer over Wim Mortier kan vertellen?” Het blijft een paar seconden stil. „Nee”, zegt ze dan. „Ik denk dat er niemand meer leeft die iets over hem weet.”

Ineens voelt Wim Mortier zo alienig in de tijd. Achtergebleven op 29 oktober 1944. Volgens weerverleden.nl was het een frisse dag toen hij stierf. Een gevoelstemperatuur van 3,1 graden.

Er stond een matige wind. Geen neerslag.

Het graf van Gerrit Wilhelmus Mortier. Hij was pas 17 jaar oud toen hij in de oorlog omkwam door een granaatinslag.

Op de plek aan het Keizer Karelplein in Nijmegen, waar ooit restaurant Normandië was, staat tegenwoordig het gebouw van de Rabobank

FOTOS PAUL RAPP